

แนวทางการปฏิบัติในการประเมินผล

เพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาหัวใจ ชุมชน

สำหรับทีม
สนับสนุน
วิชาการ

บทนำ

การประเมินผลโครงการที่ดี ต้องเป็นการประเมินผลที่สามารถบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมายและสภาพแวดล้อมในช่วงระหว่างและหลังการดำเนินงานตามโครงการได้ และสามารถสร้างการเรียนรู้และพัฒนาให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ด้วย สำหรับการประเมินผลเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา

มีหลัก
ปฏิบัติ
ที่สำคัญ

5

คุยเรื่องผลลัพธ์เป็นหลัก

ใช้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

ทำอย่างมีส่วนร่วม

ทำให้เป็นการเรียนรู้

ทำหลายๆครั้ง

อย่างไรก็ตาม การประเมินผลเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา จะทำได้ก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจเรื่องระดับผลลัพธ์ บันไดผลลัพธ์ การสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดผลลัพธ์ การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลและการทำวงสะท้อนผลเพื่อเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ทีมสหุ่บสหุ่บ วิชาการ (พี่เลี้ยง)

หมายถึง

ทีมวิชาการที่มีบทบาทในการติดตามสนับสนุนวิชาการ เสริมพลังให้กับแกนนำโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สสส. (สน.6) ให้สามารถดำเนินงาน บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในโครงการ โดยทางสำนักสร้างสรรค์โอกาสและนวัตกรรม ได้พัฒนา **"การติดตามประเมินผลเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา"**

ให้กับทีมสนับสนุนวิชาการทุกคน และมีแนวทางการปฏิบัติ

ขั้นตอน การดำเนินงาน

1 การคลี่ โครงการ

เป็นขั้นตอนที่ช่วยสร้างความเข้าใจ
ในแผนงานโครงการซึ่งประกอบด้วย

เป้าหมายผลลัพธ์

ตัวชี้วัดผลลัพธ์

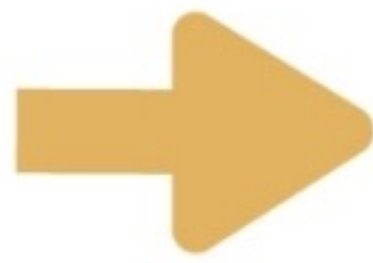
กิจกรรมในโครงการ

อย่างมีส่วนร่วมของแกนนำ
ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ก่อนที่จะนำไปสู่การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนงานและ
ร่วมกันออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดความสำเร็จ

ขั้นเตรียมการก่อน คลี่โครงการ

มีความสำคัญพอๆ กับ
ขั้นคลี่โครงการ

การเตรียมความพร้อมของทีมสนับสนุน
วิชาการ ก่อนการนัดหมายเพื่อเตรียม
ความพร้อมของชุมชนทีมสนับสนุนวิชาการ
ต้องมีการเตรียมความพร้อม

ดังต่อไปนี้

ศึกษาแผนงานโครงการโดยเฉพาะเป้าหมายความสำเร็จและบันไดผลลัพธ์

ศึกษาบริบทชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพและทุนเดิมของชุมชน (ถ้ามีข้อมูล)
และทบทวน based line เดิมของชุมชน

ทำความเข้าใจบันไดผลลัพธ์โครงการ ทดลองคลี่โครงการ โดยจุดเน้น
สำคัญที่ต้องทำความเข้าใจ คือ ระดับผลลัพธ์ ตัวชี้วัดผลลัพธ์ กิจกรรม
ที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ Time line และควรทำ short note เพื่อนำไป
เป็นหัวข้อในการพูดคุยกับชุมชน

จัดทำร่างโจทย์ประเมินตามตัวชี้วัดผลลัพธ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อใช้ในการชวนคิด
ชวนคุย

สามารถทำได้ทั้งการพูดคุย ทางโทรศัพท์
หรือการลงพื้นที่เตรียมความพร้อมร่วมกับ
แกนนำชุมชน **มีรายละเอียดการ
สื่อสารดังต่อไปนี้**

การสื่อสารเตรียม ความพร้อมกับชุมชน

**ให้ถ่ายเอกสารโครงการ
ให้แกนนำชุมชน**

ทุกคนศึกษาล่วงหน้า
อย่างน้อย 1 สัปดาห์

3

4

นัดหมาย

วัน เวลา และสถานที่
นัดหมายควรห่างไกล
เสียงรบกวน

1

**แจ้งเป้าหมาย
การลงพื้นที่
คลี่โครงการ**

เพื่อให้ทุกคนเข้าใจเป้าหมายและ
รายละเอียดโครงการไปในทิศทาง
เดียวกัน และร่วมกันออกแบบเก็บ
ข้อมูลประเมินความสำเร็จ

2

**แจ้งเตรียมการ
คนเข้าร่วมเวที**

เน้นเป็นแกนนำชุมชน ทุกคน หรือ
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามประเด็นที่จับ
เคลื่อน เช่น ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย
และภาคีที่เกี่ยวข้อง (เกษตร รพ.สต.
พัฒนาชุมชน) เป็นต้น

หรืออีกรูปแบบหนึ่งการเตรียมโดยเชิญแกนนำชุมชนมาซักซ้อมบทบาทและทำ
ความเข้าใจเรื่องเป้าหมายของการคลี่โครงการ ซึ่งทำในกลุ่มที่แกนนำชุมชน
เข้มแข็งมีความเข้าใจเรื่องบันไดผลลัพท์และสามารถเป็นผู้นำในการจัดกระบวน
การได้ โดยทีมสนับสนุนวิชาการชวนทบทวนบันไดผลลัพท์ และวางบทบาท
หน้าที่ของแกนนำชุมชนแต่ละคน และทดสอบความเข้าใจของแกนนำชุมชน
ก่อนลงพื้นที่จริง

การคลี่ โครงการ

ทำความเข้าใจเป้าหมายร่วมของแกนนำชุมชน

**ทำความเข้าใจการเชื่อมโยงระหว่างผลลัพธ์
ตัวชี้วัด และกิจกรรม**

**ทำความเข้าใจรายละเอียดกิจกรรม ผลผลิต/
ผลลัพธ์ ตัวชี้วัดรายกิจกรรม**

แบ่งบทบาทหน้าที่ของแกนนำชุมชน

ออกแบบการเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดผลลัพธ์

1

ทีมสนับสนุนวิชาการตรวจสอบกลุ่มเป้าหมาย ทำความรู้จัก โดยให้แกนนำชุมชนแนะนำตนเอง เป็นใคร เป็นตัวแทนจากกลุ่มไหน มีบทบาทอะไรในชุมชนและมีภาคีเครือข่ายไหนบ้างที่มาร่วม

ผู้ทีมสนับสนุนวิชาการเลี้ยงแจ้งวัตถุประสงค์ เป้าหมาย การลงพื้นที่และชวนทบทวนสถานการณ์ชุมชน

2

การคลี่โครงการโดยทีมสนับสนุน วิชาการเป็นผู้นำกระบวนการ

3

ทีมสนับสนุนวิชาการชวนทบทวนหรือจัดทำบันไดผลลัพท์โดยเน้น ความเชื่อมโยงของผลลัพท์แต่ละระดับ คู่ตัวชี้วัดที่สัมพันธ์และ กิจกรรมเชื่อมโยงกับบันไดผลลัพท์ (ทีมสนับสนุนวิชาการชวน วิเคราะห์ความเชื่อมโยงเพื่อประเมินโอกาสความสำเร็จ และการเติม เต็มในกรณีพบว่าอาจไม่สำเร็จ)

ทีมสนับสนุนวิชาการชวนคลี่รายละเอียดกิจกรรม ตัวชี้วัด รายกิจกรรม และออกแบบวิธีการดำเนินกิจกรรมสำคัญ พร้อมทั้งแบ่งบทบาทหน้าที่ของแกนนำชุมชน ในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม

4

5

กำหนดระยะเวลาการดำเนินงานใน 2-3 กิจกรรมแรก และ การนัดหมายในระยะสั้น เช่น จะชวนคนอย่างไร รูปแบบ กิจกรรมหรือหลักสูตรอย่างไร จะประสานงานใครเป็นวิทยากร และเป้าหมายหลังสิ้นสุดกิจกรรมควรเกิดอะไรขึ้นบ้าง ใครจะเป็นคนรับผิดชอบดำเนินการอะไร

6

ทีมสนับสนุนวิชาการชวนคลี่ตัวชี้วัดเพื่อกำหนด การจัดเก็บข้อมูล ออกแบบเครื่องมือในการเก็บ โดยเน้นให้ได้ข้อมูลที่บ่งชี้ผลลัพธ์และสอดคล้อง กับรูปแบบกิจกรรมและบริบทชุมชน เช่น ตัวชี้ วัดที่จะบอกผลสัมฤทธิ์งานบุญปลอดเหล้าควรมี อะไรบ้าง ระบุวิธีการได้มาของข้อมูลจากไหน

7

ทีมสนับสนุนวิชาการชวนแกนนำชุมชน วางแผนแบ่งหน้าที่การ เก็บข้อมูล ระบุคนที่ทำหน้าที่ในการเก็บ พื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย หรือครัวเรือนที่จัดเก็บ หน้าที่ผู้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลที่เหมาะสม ซึ่งในบางชุมชนต้องมีการ ออกแบบฟอร์มในการเก็บข้อมูลด้วยในบางประเด็น เช่น เก็บ ข้อมูลกติกากฎระเบียบในหลายๆ ประเด็น (ในขั้นตอนนี้ส่วนใหญ่ แล้วทีมสนับสนุนวิชาการจะทำงานร่วมกับแกนนำชุมชน)

8

นัดหมายและมอบโจทย์ การติดตามครั้งต่อไป

หลังจากทีมสนับสนุนวิชาการชวนคลี่โครงการแล้ว ต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนและ จัดเก็บข้อมูลของแกนนำชุมชน ซึ่งอาจติดตามผ่าน การโทรศัพท์สอบถามหรือทางไลน์ หรือในกรณีที ทีมสนับสนุนวิชาการอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงอาจมีการ ลงติดตามซ้ำเพื่อเพิ่มความเข้าใจและสมรรถนะในการ จัดเก็บข้อมูล ถ้าพบว่าไม่สามารถดำเนินการได้ ตามแผนหรือไม่สมบูรณ์ ทีมสนับสนุนวิชาการควร ชวนวิเคราะห์หาสาเหตุให้คำแนะนำหรือปรับวิธีการ ทำงานตามความเหมาะสมของศักยภาพแกนนำ ชุมชนและพื้นที่

9

การคลี่โครงการโดยชุมชน เป็นผู้ดำเนินการ

โดยมีทีมสนับสนุนวิชาการคอยให้คำแนะนำในระหว่างกระบวนการ (เหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีแกนนำชุมชนมีศักยภาพ) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ทีมสนับสนุนวิชาการ

ต้องทบทวนและทำความเข้าใจการคลี่โครงการให้กับแกนนำชุมชนและกำหนดบทบาทหน้าที่ในเวทีให้ชัดเจนก่อนร่วมเวที

แกนนำชุมชน

แจ้งเป้าหมายการคลี่โครงการโดยมีเป้าหมายการคลี่โครงการ 2 ส่วน ด้วยกันคือ

ส่วนที่ 1 คือ

**แกนนำชุมชนชวนทบทวนบันไดผลลัพธ์
กิจกรรมที่สอดคล้องกับการบรรลุผลลัพธ์
ทบทวนตัวชี้วัดผลลัพธ์**

**เครื่องมือการเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัด
เช่น แบบตัวอย่างแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล**

**กำหนดผู้รับผิดชอบการจัดเก็บข้อมูล แบ่งพื้นที่
รับผิดชอบ พร้อมทั้งกำหนดแผนการดำเนินงาน
ร่วมกัน**

แกนนำชุมชนร่วมกันออกแบบกิจกรรมและกำหนด
ระยะเวลาในการทำกิจกรรม พร้อมทั้งแบ่งบทบาท
หน้าที่ให้ชัดเจน

ก่อนจัดกิจกรรมแกนนำชุมชนควรมีการประชุม
เพื่อตรวจสอบความพร้อม กำหนดวันประชุมเพื่อ
ตรวจสอบความพร้อมก่อนดำเนินกิจกรรม 2-3 วัน
(ณ สถานที่ที่จะจัดกิจกรรม)

ควรมีการวางแผนสรุปผลทุกครั้งหลังจัดกิจกรรม

TIP

ถึงแม้ว่าแกนนำชุมชนจะเป็นผู้นำในการคลี่โครงการแต่ทีมสนับสนุน
วิชาการต้องคอยสังเกตและตรวจสอบคุณภาพครบถ้วนสมบูรณ์ ถ้า
พบว่าส่วนไหนยังไม่ครบถ้วนก็ช่วยเติมหรือชวนคุยเพิ่ม

การติดตามหลัง คลี่โครงการ

หลังจากลงพื้นที่คลี่โครงการทีมสนับสนุนวิชาการต้องมีการติดตาม
รายละเอียดดังต่อไปนี้ เพื่อประเมินสถานการณ์และให้คำแนะนำเมื่อ
เกิดปัญหาอุปสรรคในระหว่างการดำเนินงานระหว่างการติดตาม
หลังจากลงพื้นที่ 3-4 สัปดาห์ จะใช้วิธีการติดตามความก้าวหน้าผ่าน
Line หรือโทรศัพท์หรือ Facebook

การสะท้อนผลสัมฤทธิ์ การดำเนินงาน

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่แกนนำชุมชนจะนำผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ เพื่อนำมาสะท้อนในกลุ่ม แกนนำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้รับทราบถึงความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลงพร้อมชวนวิเคราะห์บทเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่เป็นไปตามเป้าหมาย หรือ ยกระดับความสำเร็จในกรณีที่เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การเตรียมก่อน สะท้อนผลลัพธ์

การเตรียมความพร้อมของทีมสนับสนุนวิชาการ
ก่อนนัดหมายเพื่อเตรียมความพร้อมกับผู้ชม
ทีมสนับสนุนวิชาการต้องมีการเตรียมความพร้อม
ของตนเอง **ดังต่อไปนี้**

1

ทบทวนบันไดผลลัพธ์ของโครงการ แผนงานโครงการ
โดยเฉพาะเป้าหมายความสำเร็จที่ควรจะเกิดในระยะ
เวลาที่ขับเคลื่อนงาน

2

ทบทวนเป้าหมายความสำเร็จที่ควรเกิดในระยะเวลา
ที่ขับเคลื่อนงาน

3

ทบทวนและกำหนดโจทย์ประเมินตามตัวชี้วัดผลลัพธ์
เพื่อใช้ในการชวนคิด ชวนคุย

4

สอบถามความก้าวหน้าในการดำเนินงานของชุมชนผ่านการโทรศัพท์
หรือทาง Line ซึ่งมีข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว
การทำตามบทบาทหน้าที่ของแกนนำ ความร่วมมือของกลุ่มเป้าหมาย
และผู้เกี่ยวข้อง ข้อมูลผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น และปัญหาอุปสรรค
ที่พบ เพื่อประเมินสถานการณ์เบื้องต้นและใช้วิเคราะห์ออกแบบโจทย์
ในการสะท้อนผลล่องหน้า

5

วิเคราะห์ผลการดำเนินงานของชุมชนเปรียบเทียบกับ based line
เดิมของชุมชนและเป้าหมายตามบันไดผลลัพธ์

6

วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ควรมาร่วมเวทีสะท้อนผล

การสื่อสารเตรียม ความพร้อม กับ ชุมชน

สามารถทำได้ทั้งการพูดคุยทางโทรศัพท์ หรือในกรณีที่พื้นที่
อยู่ใกล้ทีมสนับสนุนวิชาการอาจลงพื้นที่เตรียมความพร้อม
ร่วมกับแกนนำชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดการสื่อสารดังต่อไปนี้

บอกเป้าหมายว่าจะลงพื้นที่
เพื่อสะท้อนผลลัพธ์อะไร

ตรวจสอบความครบถ้วน
ของข้อมูล ความก้าวหน้า
ของผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับ
ระยะเวลาและกิจกรรมที่
ดำเนินการไปแล้วข้อมูลครบ
ถ้วนหรือไม่

ชวนชุมชนวิเคราะห์กำหนด
กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม
ควรมีใครบ้าง

กำหนดบทบาทหน้าที่แกนนำ
ในการคืนข้อมูลผลลัพธ์

นัดหมายกำหนดวัน เวลา
สถานที่ที่จะสะท้อนผล

๑ ตัวอย่าง

บ้านมหาชัย

ทีมสนับสนุนวิชาการมีการสอบถาม ผู้ศุขทางโทรศัพท์ และไลน์กลุ่มเพื่อเช็คความก้าวหน้าในการดำเนินงานของชุมชน และก่อนจัดเวทีสะท้อนผล จะลงพื้นที่คุยกับแกนนำก่อน 3-4 คนเพื่อกำหนดวันสะท้อนผล บอกโจทย์ล่วงหน้าว่าจะทำอะไรบ้าง ให้ชุมชนเตรียมอะไร

เช้า

บันไดผลลัพท์ ต้นไม้ปัญหาที่เติมข้อมูลตามสถานการณ์ปัจจุบัน และตรวจสอบข้อมูล คุณภาพสมบูรณ์ของข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ผลข้อมูล จากนั้นชวนแบ่งหน้าที่ในการสะท้อนคืนข้อมูล และร่วมกันกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะเชิญมาร่วมเวทีสะท้อนผล

เช้า

การสะท้อนผลลัพท์ลด ละ เลิกเหล้า จะเชิญแกนนำชุมชน กลุ่มเป้าหมายที่เลิกดื่มสำเร็จ เจ้าภาพงานศพปลอดเหล้า ร้านค้าขายเหล้าในชุมชน ตัวแทนคุ้มและตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เจ้าหน้าที่ รพ.สต. กำนันและนายก อบต. เป็นต้น

1

ควรเช็คความพร้อมของคนและข้อมูลก่อนลงพื้นที่ 2-3 วัน หากพบว่าข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ ไม่ครบถ้วนอาจให้คำแนะนำ หรือลงพื้นที่วิเคราะห์ร่วมกับแกนนำชุมชน และถ้าข้อมูล สมบูรณ์ให้ชุมชนส่งข้อมูลให้ทีมสนับสนุนวิชาการศึกษาล่วงหน้า

การประเมิน ความพร้อม

ของชุมชนก่อนเวที สะท้อนผลลัพธ์

ควรเช็คความพร้อมในแกนนำชุมชนกลุ่มเป้าหมายและภาคี ที่จะเข้าร่วมที่จะเข้าร่วมว่าเป็นตามเป้าที่กำหนดไว้หรือไม่

2

3

ควรยืนยันเวลา และสถานที่ทุกครั้งก่อนลงอีกครั้ง

DO

ควรมีการเตรียมการแบบนี้ทุกครั้ง ก่อนมีการสะท้อนผลทุกรอบ

การสะท้อน ผลลัพธ์

ขั้นตอนการสะท้อนผลลัพธ์แต่ละครั้งนั้น
จะมีรูปแบบและวิธีการสะท้อนผลดังต่อไปนี้

ทีมสนับสนุนวิชาการและแกนนำชุมชน
แนะนำตัว ชี้แจงจุดประสงค์/เป้าหมาย
ระดับผลลัพธ์นำเสนอผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

การคืนข้อมูลผลลัพธ์

ขั้นที่ 1

ชุมชนรายงานข้อมูลผลลัพธ์ ชุมชนที่มีแกนนำชุมชนเข้มแข็ง มีความเข้าใจ
บันไดผลลัพธ์ และมีการเตรียมการทั้งแกนนำและข้อมูลอย่างดีแล้ว แกนนำ
ชุมชนจะสามารถรายงานข้อมูลผลลัพธ์ตามตัวชี้วัดของโครงการได้ พร้อม
ทั้งบอกเล่าวิธีการและบทบาทแกนนำในการดำเนินงานให้บรรลุผลลัพธ์ได้

ขั้นที่ 2

ทีมสนับสนุนวิชาการชวนตั้งคำถามเพื่อหาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เช็กผลลัพธ์ใน
หลายๆ ชุมชนที่ขับเคลื่อนงานจนเกิดผลลัพธ์ได้ แต่ไม่สามารถรายงานผล
และนำข้อมูลมาสะท้อนผลได้ จึงต้องเป็นบทบาทของทีมสนับสนุนวิชาการ
ในการชวนคุยและตั้งวงสะท้อนผล และสอบถามข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติม
เพื่อยืนยันผลและชวนวิเคราะห์บทเรียนจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ทั้งสำเร็จและ
ยังไม่สำเร็จตามเป้าหมาย และชวนทบทวนวิธีการที่ทำให้สำเร็จหรือไม่
สำเร็จว่าทำอย่างไร หรือกิจกรรมสำคัญที่ผ่านมามีส่วนต่อผลลัพธ์
มีปัญหาอุปสรรคหรือปัจจัยเงื่อนไขอะไรที่สำคัญ

ขั้นที่ 3

วางแผนปรับปรุงวิธีการทำงานและคลี่กิจกรรมสำคัญที่จะดำเนินการใน
ครั้งต่อไป

ขั้นที่ 4

แบ่งบทบาทหน้าที่และความร่วมมือทั้งแกนนำชุมชน กลุ่มเป้าหมาย
และภาคีเครือข่าย

การสะท้อนผลสัมฤทธิ์

ของการดำเนินโครงการนั้น ทีมสนับสนุนวิชาการควรชวนชุมชนสะท้อนผลสัมฤทธิ์ เพื่อการเรียนรู้และพัฒนา โดยหลังจากขั้นตอนการคลี่โครงการแล้วควรมีการสะท้อนผลสัมฤทธิ์ระหว่างทางจนถึงสิ้นสุดโครงการอย่างน้อย 2-3 ครั้ง ซึ่งในการสะท้อนผลสัมฤทธิ์แต่ละครั้งนั้นควรมีการกำหนดโจทย์ในการสะท้อนผลโดยคำนึงถึงเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ในแต่ละระยะตามบันไดผลสัมฤทธิ์ ที่สอดคล้องกับระยะเวลาและกิจกรรมที่ขับเคลื่อนในพื้นที่ตามแผนงานโครงการ ซึ่งมีโจทย์สำคัญที่เป็นแนวทางในการเตรียมการและชวนตั้งวงสะท้อนผลสัมฤทธิ์แต่ละครั้ง ทั้งนี้จำนวนครั้งในการสะท้อนผลส่วนใหญ่มักสะท้อนผลปีละ 3 ครั้ง โดยมีระยะห่างแต่ละครั้งประมาณ 2-3 เดือน เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ในแต่ละระยะตามบันไดผลสัมฤทธิ์ (แบบภาพ วงสะท้อน 3 วง) โดยแต่ละครั้ง

1

มีการกำหนดโจทย์ วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย และภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2

ข้อมูลตัวชี้วัดที่จะสะท้อน ในแต่ละระยะ

ตัวอย่างครั้งที่ 1

หลังจากคลี่โครงการแล้ว 1-3 เดือน และชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมในระยะแรก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมในการพัฒนาความพร้อมของแกนนำและกลุ่มเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อนงาน เช่น การค้นหาและพัฒนาศักยภาพแกนนำ การเก็บข้อมูล การคืนข้อมูลร่วมกับการให้ความรู้และกำหนดกติกาชุมชน การรับสมัครกลุ่มเป้าหมายหรือประกาศใช้กติกา เป็นต้น ซึ่งควรเกิดผลลัพธ์ในทันทีผลลัพ์ขึ้นแรกๆ คือ การเกิดแกนนำเข้มแข็ง เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดกลุ่มต้นแบบ เกิดกติกาที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติ และเริ่มขับเคลื่อนงานจนเริ่มเห็นบางคนมีพฤติกรรมและความร่วมมือที่ดีขึ้น

ฉะนั้นในการสะท้อนผลครั้งที่ 1 จึงควรมีการสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยคืนข้อมูลผลที่เกิดขึ้นเปรียบเทียบกับข้อมูลสถานการณ์ก่อนเริ่มโครงการ ตัวอย่างคำถามของทีมสนับสนุนวิชาการในการท้วงท้วงสะท้อน

ผลลัพธ์ครั้งที่ 1

โครงการบ้านมหาดเล็ก ละ เลิกเหล้า

หลังจากขับเคลื่อนงานเกิดการเปลี่ยนแปลงคนลด
ละ เลิกดื่มเหล้าแล้วที่คน ใดลด ละ เลิกบ้าง เมื่อ
เทียบกับข้อมูลเดิมก่อนเริ่มโครงการ

คนที่ลด ละ เลิกดื่มเพราะอะไร มีปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้าง
คนที่ยังไม่ลด ละ เลิกเพราะอะไร (วิธีการและกิจกรรม)

บทบาทของสภาผู้นำชุมชนในการชวนคนลด ละ เลิกทำอะไรบ้าง
(ทั้งที่เลิกได้และไม่ได้) ใครทำอะไร มีเทคนิควิธีการสำคัญอย่างไร
มีแกนนำที่ยังไม่สามารถดำเนินงานได้หรือไม่เพราะอะไร กติกาที่ประกาศ
ใช้ได้รับการยอมรับและร่วมมือมากน้อยแค่ไหน เพราะอะไร

มีปัญหาอุปสรรค อะไรบ้างและมีบทเรียนการแก้ไขหรือไม่อย่างไร

เราจะใช้บทเรียนนี้ปรับปรุงหรือวางแผนการทำงานในระยะต่อไปอย่างไรดี

DO

ควรตั้งคำถามและชวนคุยจากความสำเร็จ เช่น พฤติกรรมและผลกระทบที่ลคลงก่อน แล้วค่อยชวนทวนวิธีการ และผลลัพธ์ใน บันใดขั้นถัดคลงมา

ในกรณีที่มีการสะท้อนผลลัพธ์นั้นพบความสำเร็จ หรือไม่ก็ตาม การมีภาคีเครือข่ายเข้าร่วมวงสะท้อน จะช่วยให้เกิดความร่วมมือ และการวางแผนสนับสนุน การดำเนินงานในครั้งต่อไป

ในการสะท้อนผลครั้งที่ 1 ถ้าพบว่าชุมชนยังไม่สามารถ เก็บข้อมูลและสรุปผลได้ หรือแกนนำยังไม่สามารถก่อตัว ทำงานตามบทบาทหน้าที่ได้ ค้วยความเข้าใจหรือ สมรรถนะบางอย่างยังไม่ดี ทีมสนับสนุนวิชาการต้องให้ คำแนะนำและสอนงานไปพร้อมกันค้วย

ควรมีการติดตามความก้าวหน้าหลังการสะท้อนผล 2-3 สัปดาห์ว่ามีการปรับปรุงตามแผนที่วางไว้หรือไม่ อย่างไรและตรวจสอบผลเป็นระยะๆ ทางโทรศัพท์ Line หรือ Facebook

การสะท้อนผล ครั้งที่ 2

หลังจากการสะท้อนผลครั้งแรกที่ 1 ผ่านไป 2-3 เดือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นระยะครึ่งทางของการดำเนินงาน และชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องพร้อมกับกิจกรรมที่ผ่านการวางแผนปรับปรุงแล้ว เช่น กิจกรรมปฏิญาณตนงดเหล้า กิจกรรมครอบครัวเลิกเหล้า กิจกรรมติดตามสร้างกำลังใจคนลด ละ เลิกเหล้า ร้านค้างดจำหน่ายเหล้าและทำตามกติกา งานบุญปลอดเหล้า เป็นต้น จนเกิดผลลัพท์ในบันไดผลลัพท์ในระดับการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย เช่น มีคนลด ละ เลิกเหล้ามากขึ้น งานบุญปลอดเหล้า ร้านค้าปฏิบัติตามข้อตกลงสถานที่ปลอดเหล้า และการทะเลาะวิวาทและรายจ่ายค่าเหล้าลดลง

ฉะนั้นในการสะท้อนผลครั้งที่ 2 จึงควรมีการสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยคืนข้อมูลผลที่เกิดขึ้นเปรียบเทียบกับข้อมูลอย่างน้อย 2 ชุด คือ สถานการณ์ก่อนเริ่มโครงการและข้อมูลความก้าวหน้าจากการสะท้อนผลครั้งที่ 1

ตัวอย่างคำถามของ
ทีมสนับสนุนวิชาการ
ในการตั้งวงสะท้อนผล

ครั้งที่ 2

โครงการบ้านมหาชัยลด ละ เลิกเหล้า

หลังจากขับเคลื่อนงานเกิดการเปลี่ยนแปลงคนลด ละ เลิกดื่มเหล้าแล้วที่คน
ใดลด ละ เลิกบ้าง เมื่อเทียบกับข้อมูลเดิมก่อนเริ่มโครงการและจากการ
สะท้อนผลที่ผ่านมา ลด ละ เลิกเพิ่มอีกกี่คน และคนที่เลิกยังเลิกต่อเนื่องหรือไม่

คนที่ลด ละ เลิกดื่มเพราะอะไร มีปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้าง คนที่ยังไม่ลด ละ เลิก
เพราะอะไร (วิธีการและกิจกรรม)

งานบุญปลอดเหล้าที่งาน ค่าใช้จ่ายลดลงเท่าไร ร้านค้าทำตามกติกาก็ร้าน
มีข้อมูลบ่งชี้อย่างไร งานที่ปลอดและไม่ปลอด ร้านค้าที่ร่วมมือและไม่ร่วมมือ
เพราะอะไร มีปัญหาอุปสรรคและบทเรียนสำคัญอะไรบ้าง

บทบาทของสภาผู้นำชุมชนทำอย่างไรบ้าง ทำอย่างไร มีเทคนิควิธีการสำคัญ
อย่างไร ยังมีแกนนำที่ยังไม่สามารถดำเนินงานได้หรือไม่เพราะอะไร กติกาที่
ประกาศใช้ได้รับการยอมรับและร่วมมือมากน้อยแค่ไหน เพราะอะไร

มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และมีบทเรียนการแก้ไขหรือไม่อย่างไร

เราจะใช้บทเรียนนี้ปรับปรุงหรือวางแผนการทำงานในระยะต่อไปอย่างไรให้
สำเร็จมากยิ่งขึ้น

DO

ก่อนการสะท้อนผลครั้งที่ 2 ผู้เลี้ยงควรมีการสื่อสาร เตรียมข้อมูลผลลัพธ์ให้ครบถ้วน และผู้เข้าร่วมเวทีสะท้อนผลให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม จะทำให้เกิดการเรียนรู้มีส่วนร่วมและมีบทเรียนและความร่วมมือกันได้มากขึ้น

โจทย์สะท้อนผลลัพธ์ในครั้งที่ 2 ยังต้องทบทวนผลลัพธ์ในบันไดขั้นแรกๆ อยู่ด้วยเพื่อเช็คพัฒนาการและการขับเคลื่อนงานที่ต่อเนื่องด้วยกลไกและความร่วมมือที่เป็นผลลัพธ์สะสมและพัฒนาการจากการดำเนินงาน

เมื่อพบว่าชุมชนสามารถขับเคลื่อนงานได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ และเห็นโอกาสของการพัฒนาให้สูงกว่าเป้าหมายได้ ทีมสนับสนุนวิชาการควรเชื่อมบทเรียน ชี้ให้เห็นโอกาสและชวนชุมชนยกระดับงาน เช่น ขยายผลลัพธ์ ขยายกลุ่มเป้าหมาย หรือชวนทำประเด็นใกล้เคียงที่เป็นปัญหาที่สามารถดำเนินการได้ทันที เป็นต้น

ก่อนการสะท้อนผลครั้งที่ 2 ผู้เลี้ยงควรมีการสื่อสาร เตรียมข้อมูลผลลัพธ์ให้ครบถ้วน และผู้เข้าร่วมเวทีสะท้อนผลให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม จะทำให้เกิดการเรียนรู้มีส่วนร่วมและมีบทเรียนและความร่วมมือกันได้มากขึ้น

ในกรณีที่มีการสะท้อนผลระหว่างดำเนินการมากกว่า 2 ครั้ง ในการสะท้อนผลครั้งถัดไปจะใช้แนวทางการสะท้อนผลลัพธ์ครั้งที่ 2

ควรมีการติดตามความก้าวหน้าหลังการสะท้อนผล 2-3 สัปดาห์ ว่ามีการปรับปรุงตามแผนที่วางไว้หรือไม่อย่างไร และตรวจสอบผลเป็นระยะๆ ทางโทรศัพท์ Line หรือ Facebook

การสะท้อนผลลัพธ์ ครั้งสุดท้าย และ สรุปบทเรียน

ก่อนสิ้นสุดโครงการ ทีมสนับสนุนวิชาการและชุมชนจะท้วงติงสะท้อนผล
ครั้งสุดท้ายและสรุปผลและบทเรียนจากการดำเนินโครงการร่วมกัน
โดยจะมีการคืนข้อมูลสะท้อนผลลัพธ์ และแลกเปลี่ยนบทเรียนเหมือนครั้งที่
ผ่านมา แต่การสะท้อนผลครั้งนี้นอกจากจะสรุปผลลัพธ์สุดท้ายจากการ
ดำเนินงานแล้ว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนควรได้ร่วมกันสรุปบทเรียนจาก
ความสำเร็จและการดำเนินงานแลกเปลี่ยนความรู้ บอกประโยชน์ที่ได้
จากการทำโครงการ และร่วมกันกำหนดเป้าหมายแนวทางและแผนในการ
ขับเคลื่อนงานต่อเนื่องทั้งด้วยตนเองหรือขอรับการสนับสนุนงบประมาณ
ขับเคลื่อนในระยะต่อไป

DO

ก่อนการสะท้อนผลครั้งสุดท้าย พี่เลี้ยงควรมีการสื่อสาร เตรียม ข้อมูลผลลัพธ์ให้ครบถ้วน และผู้เข้าร่วมเวทีสะท้อนผลให้ครอบคลุม ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอาจเชิญคนในชุมชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งร่วมดำเนินงานที่ผ่านมาและภาคีเครือข่ายเชิงยุทธศาสตร์ด้วย จะทำให้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมและมีบทเรียนและความ ร่วมมือกันได้ในระยะถัดไปที่เพิ่มขึ้น

โจทย์สะท้อนผลลัพธ์ในครั้งสุดท้ายยังต้องทบทวนผลลัพธ์ ในบันไดผลลัพธ์ทุกขั้น เพื่อเช็คพัฒนาการและการขับเคลื่อน งานที่ต่อเนื่องด้วยกลไกและความร่วมมือที่เป็นผลลัพธ์สะสม และพัฒนาการจากการดำเนินงานและบทเรียนแต่ละผลลัพธ์ ในการดำเนินงาน

ทีมสนับสนุนวิชาการควรชวนชุมชนนำบทเรียนที่ได้ ชี้ให้เห็นโอกาสในการพัฒนา และวางแผนดำเนินงานให้ต่อเนื่อง และขยายงาน ยกระดับงาน เช่น ขยายผลลัพธ์ ขยายกลุ่ม เป้าหมาย หรือชวนทำประเด็นอื่นๆ เพิ่มที่เป็นปัญหาที่ สามารถให้บทเรียนเดิมไปขับเคลื่อนได้ หรือประเด็นที่ ชุมชนสนใจขับเคลื่อนไปพร้อมกับการทำประเด็นเดิมที่ ต่อเนื่อง เป็นต้น